

Analýza medzinárodných ekonomických svetových dejín

Rondo Cameron: Stručné ekonomické dejiny sveta. Od doby kamenné do súčasnosti. Victoria Publishing, Praha 1996, 475 strán.

Vydavateľstvo Victoria Publishing uviedlo na knižný trh zaujímavú prácu amerického autora, vysokoškolského profesora ekonomických dejín, Rondo Camerona, nazvanú Stručné ekonomické dejiny sveta. Táto publikácia isto zaujme svojím spracovaním economickej problematiky historickou metódou najmä odbornú verejnosť.

V úvode svojej práce si Rondo Cameron kladie celý rad zložitých, diskutabilných až „filozofických“ otázok, ako napr.: Prečo sú niektoré krajiny bohaté a iné chudé? Prečo chudé krajiny nerobia (neuskutočňujú) takú politiku, ktorá priviedla bohaté krajiny k bohatstvu? Existuje univerzálne platná a použiteľná teória ekonomického rozvoja?

Nielen na tieto, ale aj na niektoré ďalšie sa usiluje autor zodpovedať v svojej knihe s takmer „encyklopedickým“ výkladom ekonomických dejín ľudskej spoločnosti, doplnených ilustráciami (je ich celkom 77) rôznych máp, mincí, strojov a náradia, grafov, portrétov, ako aj fotografií historických osobností i vybratých miest sveta. Okrem toho publikácia obsahuje i štatistické tabuľky (je ich celkom 16) a obsiahle spracovaný vecný a menný register. Tieto pomôcky viacmenej metodicky dopĺňujú autorom používanú historickú metódu pri analýze literatúry a prameňov, ako aj následné spracovanie ekonomického rozvoja ľudstva, zachyteného v predkladanej práci.

Autor si uvedomuje, že otázky ekonomického rozvoja sú veľmi zložité. Nestačí, ako zdôrazňuje, len analyzovať reálne fakty, pretože tie môžu byť (a často i sú) náhodne vybrané (vedome či nevedome). Preto si zvolil historickú metódu. Tento prístup k faktom a javom i ku konkrétnej literatúre a prameňom R. Cameronovi umožnil najmä vďaka zvolenému metodologickému prístupu zamerať sa na príčiny rastu a poklesu ekonomického rozvoja v minulosti a následne s určitým nadhľadom, podloženým faktami a argumentmi, i na pôvod súčasnej nerovnakej úrovne economickej rozvinutosti jednotlivých štátov či spoločností.

Stanovený prístup k problematike skúmania ekonomického rozvoja a zvolená metóda autorovi umožnili spracovaním zhromaždenej pramennej základne, ako aj analýzou príčinných súvislostí vytvoriť ucelené, svojím obsahom vedecké dielo takmer na „jedno prečítanie“. Rondo Cameron si však uvedomuje šírku skúmaného prehľadu problematiky a rozporuplného úseku dejín od doby kamennej až po súčasnosť. Uvedomuje si i svoje možnosti vedeckého spracovania, zdôrazňuje však, že ide najmä o obecný prehľad economickeho rozvoja komparatívneho charakteru s niektorými historickými poučeniami. Preto dôsledne odmieta kritiku historickej metódy a historickej analýzy najmä politikmi, ktorí ju odmietajú s odôvodnením, že jej podiel na riešení konkrétnych problémov súčasnosti je diskutabilný. Ich kritika, že konkrétna „situácia“ je jedinečná a že dejiny nie sú schopné ju „riešiť“, je podľa R. Camerona hlbokým omylom. Podľa jeho názoru ide o zamieňanie následkov a príčin, o popieranie jednoty správania sa prírody (vrátane ľudského správania) a správania sa sociálnych inštitúcií, nehovoriac o skutočnosti, že ten, kto podceňuje minulosť (históriu), najmä poučenia z nej, nie je schopný kvalifikovane zobecňovať prítomnosť. A na tomto princípe je založený vedecký výskum R. Camerona.

Spracované kapitoly (je ich celkom 16) sú len potvrdením tohto autorova prístupu k vytyčenej téme. Od vysvetľujúceho úvodu k ekonomickým dejinám cez kapitoly o economickej vývoji a rozvoji v staroveku a stredoveku, najmä v Európe, stručne rozoberá i neeurópske ekonomiky raného stredoveku – islamský svet, osmanskú ríšu, východnú Áziu,

Afriku, Severnú a Južnú Ameriku. Osobitnú kapitolu vyčleňuje otázkam druhej logistickej krivky európskeho rastu, v ktorej podrobne rozoberá vplyvy zemepisných objavov na ekonomický rozvoj Európy i otázky zámorskej expanzie, cenovej revolúcie. Pritom dostatočnú pozornosť venuje i zmenám v poľnohospodárstve (technológii a jej produktivite), ako aj zmenám priemyselných technológií a ich následnému odrazu v produktivite.

V ďalších kapitolách R. Cameron prechádza od analýzy vplyvu ekonomického nacionalizmu a imperialismu k rozhodujúcim činiteľom ekonomického vývoja v 19. storočí, ako aj k modelom jeho rozvoja – k prvým priemyselným krajinám. Analyzuje i príčiny rastu svetovej ekonomiky na prelome 19. a 20. storočí. Usiluje sa zachytiť vývoj v strategických sektoroch v priebehu 19. storočia v poľnohospodárstve, vo finančníctve a v bankovníctve. Pritom osobitné miesto venuje i úlohe a postaveniu štátu.

V ďalších kapitolách rozoberá príčiny súvislostí, ovplyvňujúcich rozvoj svetovej ekonomiky v 20. storočí, ako sú napr. otázky demografie, zdrojov, technológií, inštitúcií, medzinárodných vzťahov a pod. Skúma i otázky medzinárodnej ekonomickej dezintegrácie v období medzi I. a II. svetovou vojnou. Osvetľuje i otázky a problémy spojené s úsilím o obnovu svetovej ekonomiky (Marshallov plán, vznik Európskeho spoločenstva a pod.).

V poslednej kapitole autor stručne zachycuje zmeny po rozpade bipolárne rozdeleného sveta. Usiluje sa i o prognózy ďalšieho ekonomického rozvoja. Okrem iného však upozorňuje i na obmedzenosť prírodných zdrojov a na nerovnosť v ich rozdeľovaní medzi jednotlivcami, spoločenskými triedami a národmi. V odstránení tohto problému vidí autor na konci 20-teho storočia najväčší predpoklad ďalšieho úspešného ekonomického rozvoja ľudskej spoločnosti. Riešenie si bude podľa neho vyžadovať nielen dôsledné štúdium ekonomickej problematiky rozvoja, ale aj cieľavedomý výskum a veľké inštitucionálne zmeny. Osobitne to platí pre rozvojové krajiny.

Z tohto dôvodu nie je práca ukončená zhrňujúcim komplexným záverom. Namiesto neho obsahuje v podstate výzvu k riešeniu problémov, čo je podľa autorova názoru „odpoveďou“ na otázky načrtnuté i v úvode knihy. Zdôrazňuje a vyjadruje i optimistickú víziu do budúcnosti, že tak, ako si človek dokázal poradiť s ekonomickými problémami v svojom historickom vývoji a zabezpečiť „určitý“ ekonomický rozvoj, musí zodpovedne riešiť problémy, o ktorých vie, i v súčasnosti. A to je podľa R. Camerona výzva pre ďalšie generácie ekonómov, ale nielen pre nich.

Práci je možno z časti vytknúť v kapitolách po II. svetovej vojne (najmä po rozpade bipolárne rozdeleného sveta) určitý odklon od analýzy ekonomického rozvoja k politologickému chápaniu problematiky, čo posúva uhol pohľadu v čiastočnej nevyváženosti predkladaných faktov a argumentov od skúmaného ekonomického rozvoja. Autor, ako by si túto skutočnosť čiastočne i uvedomoval, sa už v úvode „ospravedlňuje“ úsilím zaradiť (doplniť) tento úsek dejín po politických a spoločenských zmenách po roku 1989 v strednej a východnej Európe do celkového rámca práce, čo sa z časových dôvodov odzrkadliho nedostatočnou vyváženosťou argumentmi na kvalite spracovania tohto úseku dejín. Taktiež pozornosť, ktorú R. Cameron venuje neeurópskym ekonomikám, je až zarážajúco nedostatočná. Jeho sústredenie sa najmä na Európu a na vyspelé krajiny je logické, avšak krátka kapitola (najmä z raného stredoveku), venovaná týmto neeurópskym ekonomikám, je proporcionálne svojím obsahom takmer až „nedostačujúca“ vzhľadom k štruktúre práce.

Napriek niektorým uvedeným pripomienkam je možno označiť predmetnú prácu Rondo Camerona za jednu zo základných príručiek úvodu do štúdia dejín ekonomického rozvoja ľudstva. Túto skutočnosť podčiarkuje i prehľadné a odborné spracovanie, čo vytvorilo predpoklad, že práca nebude chýbať nielen v knižniciach vysokých škôl, kde môže okrem iného poslúžiť i ku komparatívnym analýzám medzinárodných ekonomických svetových dejín, ale aj v knižniciach odborných ekonomických inštitúcií, ako aj v knižniciach jednotlivcov, usilujúcich sa pochopiť podstatu zložitého procesu ekonomického rozvoja ľudského rodu od doby kamennej po súčasnosť.

Dalibor Vlček